

Sygn. akt I CSK 159/13

POSTANOWIENIE

Dnia 19 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z wniosku J. F. i N. F.-T.

o uzupełnienie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 19 czerwca 2013 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyń

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 13 kwietnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz poprzedzające
je postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 24 stycznia 2012 r.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z 13 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy oddalił zażalenie wnioskodawczyń J. F. i N. F. – T. na postanowienie Sądu Rejonowego z 24 stycznia 2012 r., którym odrzucono wniosek o uzupełnienie postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po E. G. F. Jr i E. G. F. Sr z 19 sierpnia 2010 r. Ostatnio wskazanym postanowieniem Sąd Rejonowy stwierdził nabycie spadku po E. G. F. i E. G. F. Sr na rzecz wnioskodawczyń, z tym że jedynie w zakresie nieruchomości położonych w Polsce. W obecnie prowadzonym postępowaniu wnioskodawczynie żądały stwierdzenia nabycia spadku po wymienionych spadkodawcach w odniesieniu do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym prowadzonym przez [...] Bank.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy zaakceptował stanowisko Sądu Rejonowego, że w sprawie brak jurysdykcji krajowej sądów polskich. Odnosząc się do treści zażalenia, Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie nie zachodzi podstawa do sięgnięcia po jurysdykcję konieczną, gdyż wnioskodawczynie nie wykazały, aby nie mogły uzyskać stwierdzenia swoich praw do spadku, odnośnie do znajdujących się w Polsce nieruchomości, przez sąd ojczysty spadkodawców. W ocenie Sądu, wyjaśnienie tej okoliczności nie jest obowiązkiem sądu, który powinien być wykonywany z urzędu. W sprawie nie znajduje też zastosowania art. 1110 k.p.c. Dotyczy on podstaw jurysdykcji w sprawach nieprocesowych, ale innych niż wymienione w art. 1106-1109¹ k.p.c. Oznacza to, że przepis ten nie dotyczy spraw spadkowych, o których mowa w art. 1108 k.p.c.

W skardze kasacyjnej od wskazanego postanowienia Sądu Okręgowego w W. skarżące zarzuciły naruszenie art. 1108 i 1110 k.p.c. i wniosły o zmianę tego postanowienia, ewentualnie o jego uchylenie wraz z orzeczeniem Sądu Rejonowego celem kontynuowania postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Jurysdykcja krajowa sądów polskich stanowi bezwzględną przesłankę procesową, której istnienie zasadniczo sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy. W razie jej braku odrzuca pozew. Odrzucenie pozwu nie może nastąpić jedynie w wypadku spraw co do których strony mogą ustanowić jurysdykcję krajową przez wdanie się w spór (art. 1099 k.p.c.). Do kategorii tej nie

należą sprawy o stwierdzenie nabycia spadku, gdyż nie jest w stosunku do nich przewidziana możliwość zawarcia umowy o jurysdykcję (argument *a contrario* z art. 1110¹ k.p.c.). Oznacza to, że w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku sąd ma obowiązek zawsze z urzędu badać istnienie jurysdykcji krajowej, a strony nie mogą ustanowić w nich jurysdykcji krajowej sądów polskich w wyniku zawarcia umowy lub wdania się w spór. W konsekwencji sąd ma obowiązek wyjaśnienia, czy w sprawie występują łączniki, od których zależy jurysdykcja krajowa sądów polskich, niezależnie od powołania się na to przez strony.

Obecnie, z dniem 1 lipca 2009 r., jurysdykcja krajowa sądów polskich w sprawach spadkowych jest regulowana w zmienionym z tym dniem art. 1108 k.p.c. W świetle tej regulacji, do jurysdykcji krajowej należą sprawy spadkowe, jeżeli spadkodawca w chwili śmierci był obywatelem polskim lub miał miejsce zamieszkania bądź miejsce zwykłego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej (§ 1). Do jurysdykcji krajowej należą również sprawy spadkowe, jeżeli majątek spadkowy albo jego znaczna część znajduje się w Rzeczypospolitej Polskiej (§ 2).

W rozpatrywanej sprawie wnioskodawczynie żądają stwierdzenia nabycia spadku po dwóch obywatelach amerykańskich w odniesieniu do majątku w postaci środków finansowych ulokowanych na rachunkach bankowych prowadzonych w banku, mającym siedzibę w Polsce. Nie bez znaczenia jest poza tym okoliczność, że E. D. F. Jr, jak wynika z akt sprawy o stwierdzenie nabycia spadku o sygn. I Ns .../08, miał w chwili śmierci miejsce zamieszkania w Polsce. Odmienne sytuacja wygląda w wypadku E. D. F. Sr, którego miejsce zamieszkania w chwili śmierci znajdowało się w USA. W odniesieniu do pierwszego z nich jurysdykcję krajową sądów polskich uzasadnia więc art. 1108 § 1 k.p.c. Zarówno Sąd pierwszej, jak i drugiej instancji okoliczność tę całkowicie pominęły, podczas gdy ma ona w sprawie kluczowe znaczenie dla oceny jurysdykcji krajowej sądów polskich. Mimo że skarżące również nie powołują się wyraźnie na wskazaną okoliczność, to fakt ten jest bez znaczenia w kontekście obowiązku badania przez sąd z urzędu jurysdykcji krajowej w sprawach spadkowych, a także zawarcia wśród podstaw kasacyjnych zarzutu naruszenia art. 1108 k.p.c. Sądy *meriti* skupiły się jedynie na ocenie przesłanek zaistnienia powoływanej przez skarżące jurysdykcji krajowej koniecznej. Warunkiem jednak zastosowania i w ogóle rozważania

wystąpienia jurysdykcji koniecznej (art. 1099¹ k.p.c.) jest brak jurysdykcji krajowej sądów polskich z ustawy. Tymczasem, jak już podkreślono, z ustaleń Sądu Rejonowego w sprawie I Ns .../08 wynika, że w chwili śmierci E. D. F. Jr zamieszkiwał w W. Okoliczność ta została wyraźnie wskazana w treści postanowienia spadkowego z 19 sierpnia 2010 r. Sądy polskie względem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po tym spadkodawcy mają jurysdykcję zarówno w sprawach dotyczących nieruchomości położonych w Polsce, jak i w odniesieniu do innych elementów spadku. W pierwszym wypadku jurysdykcja ta ma nawet charakter wyłączny (art. 1110² k.p.c.), w drugim zaś jedynie fakultatywny. Naruszenie przez Sądy obu instancji art. 1108 § 1 k.p.c. uzasadniało zatem uchylenie postanowień wydanych przez te Sądy w zakresie, w jakim odrzucono pozew ze względu na brak jurysdykcji sądów polskich w odniesieniu do postępowania spadkowego po E. D. F. Jr.

Odmienne sytuacja przedstawia się w zakresie postępowania spadkowego po zmarłym E. D. F. Sr w odniesieniu do spadku w postaci tzw. majątku ruchomego. Jak wynika z ustaleń Sądu Rejonowego w sprawie I Ns .../08, zawartych także w postanowieniu tego Sądu z 19 sierpnia 2010 r., E. D. F. - obywatel amerykański - w chwili śmierci zamieszkiwał w Stanach Zjednoczonych, co oznacza, że podstaw jurysdykcji w odniesieniu do postępowania spadkowego po nim nie można poszukiwać w art. 1108 § 1 k.p.c. Zarówno Sąd pierwszej, jak i drugiej instancji nie rozważyły jednak możliwości oceny istnienia jurysdykcji sądów polskich w kontekście art. 1108 § 2 k.p.c. Chodzi tu bowiem o ocenę, czy majątek spadkowy po E. D. F. Sr lub jego znaczna część znajduje się w Rzeczypospolitej Polskiej. Jak podnosi się w doktrynie, ocena, czy znaczna część majątku spadkowego znajduje się w Polsce nie powinna polegać na porównywaniu wartości majątku położonego w Polsce z tym, jaki pozostał za granicą. Konieczne jest spojrzenie wyłącznie przez pryzmat wartości majątku znajdującego się w Polsce. Z wniosku zgłoszonego w sprawie wynika zaś, że w Polsce na rachunku bankowym znajduje się wierzytelność w kwocie 20.000 zł. Należy przy tym zauważyć, że w skład majątku spadkowego po E. D. F. Sr wchodzi także udział w majątku spadkowym po E. D. F. Jr, gdyż ten ostatni zmarł wcześniej. E. D. F. Sr był zaś w części spadkobiercą po zmarłym synu E. D. F. Jr (zob. postanowienie z 19 sierpnia

2010 r.). Wyżej wskazane okoliczności wskazują, że w sprawie nie przeprowadzono w zakresie oceny zaistnienia przesłanek przewidzianych w art. 1108 §2 k.p.c. jakiegokolwiek analizy, w tym przede wszystkim co do kwestii, jaki majątek po zmarłym E. D. F. Sr znajduje się w Polsce i czy może być on uznany za znaczną część. Uzasadniało to także uchylenie zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej stwierdzenia nabycia spadku po E. D. F. Sr, a to celem dokonania stosownej analizy.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).